บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมาย สาเหตุ และวิธีการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง ตราบใดที่มนุษย์ยังมีชีวิตรวมอยู่กับผู้อื่นในสังคมและมนุษย์ย่อมมีแนวคิด และการจัดการมีความแตกต่างกันไป ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการขัดแย้ง สำหรับแนวคิดความขัดแย้งนั้นมีหลายบุคคลด้วยกันได้ชี้นำสาเหตุการเกิดความขัดแย้งในชุมชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539)ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขัดแย้ง” ว่าหมายถึง “ไม่ลงรอยกัน” หากได้มีการแยกพิจารณาความหมายแต่ละคำแล้วจะเห็นได้ว่าคำว่า “ขัด” หมายถึงฝืนไว้ ฝ่าฝืน และคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงกันหรือไม่ลงรอยเดียวกัน ต่อต้าน ต้านไว้ จึงพออธิบายรวมกันได้ว่า ความขัดแย้ง เป็นการแสดงออกในลักษณะที่ไม่ปฏิบัติตามหรือแย้งไม่เห็นพ้องด้วย

อรุณ รักธรรม (2532) ความขัดแย้ง หมายถึง การที่กิจกรรมหนึ่งเกิดขึ้นในลักษณะที่ขัดแย้ง ขัดขวาง กีดกัน หรือรบกวนต่อกิจกรรมหนึ่ง ทำให้กิจกรรมนั้นเสียหายดำเนินไปได้โดยยาก หรือมีผลน้อยลงไปในทางใดทางหนึ่ง

Karl Marx (1982 อ้างใน ปทุมรัตน์ ต่อวงศ์, 2539) นักทฤษฎีสังคมนิยมมีความเห็นว่าสังคมนั้นประกอบไปด้วยสมดุลที่เคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ ของพลังที่ต่อต้านกัน สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเชื่อว่าความขัดแย้งนั้นมีสาเหตุเริ่มต้นมาจากภาวะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคม โดยที่บุคคลกลุ่มหนึ่งนั้นพยายามทำเพื่อผลประโยชน์ของตนหรือกลุ่มตนเอง โดยที่อีกกลุ่มหนึ่งเสียผลประโยชน์ ศักยภาพของความขัดแย้งจะแฝงเร้นอยู่ในสังคมที่แตกต่างกัน จุดสำคัญของแนวคิดนี้คือ เศรษฐกิจ การต่อสู้กับธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต การแข่งขันในการแสวงหาทรัพยากรและอำนาจ การแสวงหาผลประโยชน์ และในเมื่อสังคมมนุษย์ยังมีชนชั้นอยู่ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นก็จะมีอยู่ตราบนั้นเพราะเชื่อว่าการอยู่ในตำแหน่งที่ต่างกันในระดับชนชั้น ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางชนชั้นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะระหว่างคนรวยกับคนจน ระหว่างนายทุนกับคนงาน ผู้ไร้อำนาจและผู้มีอำนาจ และ Max Weber (1968 อ้างใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปทุมรัตน์ ต่อวงศ์, 2539) เชื่อว่า ความขัดแย้งนั้นเริ่มมาจากความไม่เสมอภาค หรือความไม่เท่าเทียมกันของการแข่งขันผลประโยชน์ทั้งทางวัตถุและอุดมคติ ทั้งนี้เมื่อทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด

Jonathan Turner (อ้างใน สุเทพ สุนทรเภสัช, 2535) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับขั้นตอนของความขัดแย้ง มีดังต่อไปนี้

1. ระบบสังคมประกอบขึ้นด้วยความต้องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจำนวนหนึ่ง
2. มีการกระจายทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด
3. คนหรือกลุ่มคนที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งทรัพยากรอย่างเหมาะสม เริ่มตั้งข้อสงสัยต่อความถูกต้องของระบบ
4. คนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสิทธิผลประโยชน์เริ่มตระหนักว่าจะต้องมีการสร้างระบบการแบ่งสรรทรัพยากร หรือผลประโยชน์ของพวกเขา
5. คนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสิทธิประโยชน์ จะถูกกระตุ้นทางด้านความรู้สึกและอารมณ์
6. มีการระเบิดความอัดอั้นตันใจออกมา และเกิดความวุ่นวายไม่เป็นระเบียบ
7. คนที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้ง จะมีความตึงเครียด และมีอารมณ์ความรู้สึกในการมีส่วนร่วมอยู่ด้วย
8. จะมีความพยายามเพิ่มขึ้นในการที่จะจัดระเบียบเกี่ยวกับกลุ่มที่ถูกริดรอนสิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้ง
9. ความขัดแย้งโดยเปิดเผยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในระดับต่างๆ จะเกิดขึ้นระหว่างอภิสิทธิชนกับผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบในผลประโยชน์ โดยระดับของความขัดแย้งได้รับอิทธิพลมาจากความสามารถของฝ่ายที่อยู่ในความขัดแย้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะชี้ชัดถึงผลประโยชน์ของฝ่ายตน

Dahrendorf, Raft (1978) กล่าวว่า ความขัดแย้งเฉพาะบางเรื่องอาจขยายลุกลามใหญ่โตได้ขึ้นอยู่กับการประเมินของคู่กรณีว่าตนจะสูญเสียหรือได้ประโยชน์มากจากเรื่องที่ขัดแย้งกันนั้น และเชื่อว่าความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้น ในทุกลักษณะของระบบสังคม ความเป็นระเบียบใด ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมจะต้องมีผลมาจากการบีบบังคับของสมาชิกในสังคมที่อยู่เบื้องบนหรือในกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่า

George Simmel (1964 อ้างใน Coser and Rosenbeng, 1964) กล่าวว่า “Conflict as Sociation” คือปัจจัยการแตกแยก ได้แก่ ความเกลียดชัง ความขัดแย้ง ความต้องการและความปรารถนา ซึ่งเป็นมูลเหตุแห่งความขัดแย้ง และการที่ชุมชนรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กันและร่วมกันทำกิจกรรมบ่อยครั้ง มีแนวโน้มที่จะแก้ไขความขัดแย้งได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

สุวิทย์ รุ่งวิสัย (2542) ได้ให้ทัศนะว่า ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นความรู้สึกและการแสดงออกของปัจเจกชน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับปัจเจกชนบางครั้งไม่สามารถที่จะคลี่คลายได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมองหาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งนั้นโดยวิธีการรวมกลุ่มกับปัจเจกชนอื่น ๆ ที่ไม่มีความพึงพอใจกับฝ่ายที่มีความขัดแย้งต่อกัน ทั้งนี้เพื่อการต่อรองหรือต่อสู้กับอีกฝ่ายหนึ่งที่มีความขัดแย้งกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า

1. ผู้แทนของผู้ด้อยโอกาสขอเจรจาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แก่กลุ่มหากคู่เจรจาไม่ยอมรับเงื่อนไขก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้น

2. ปัจเจกชนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น กรรมกรกับนายจ้าง ถ้าหากกรรมกรเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับค่าจ้างแรงงาน พวกเขาก็จะรวมตัวกันเพื่อต่อรองค่าจ้างแรงงาน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการรวมกลุ่มจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสังคมได้ และอาจเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างถาวร ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมและสังคมนั้น ๆ

ไพบูลย์ ฉิ่งทองคำ (2533 อ้างในนิตยา ปริญญาโรจน์, 2538) ได้ให้ทัศนะของความขัดแย้งไว้ว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบุคคล สามารถสรุปได้ 5 กรณี คือ

1. ความคิดเห็นต่างกัน เนื่องจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยทั่วไปแล้วได้รับการเรียนรู้ การฝึกอบรมและประสบการณ์ต่างกัน จึงทำให้แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มคนนั้น มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นความคิดเห็นที่ต่างกันของบุคคลและกลุ่มถ้าไม่ตอบสนองซึ่งกันและกันแล้วย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้

2. ความต้องการหรือมีความจำเป็นไม่เหมือนกันสิ่งเหล่านี้อาจจะเกิดจากประสบการณ์ที่จะนำมาเชื่อมโยงกับสิ่งที่ตนต้องการ หรือการคิดนำไปใช้ไม่เหมือนกัน ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นได้

3. ค่านิยมต่างกัน ค่านิยมนั้นถือได้ว่าเป็นหลักที่บุคคลยึดถือ และเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร ถ้าบุคคลถือหลักของตนเองอย่างเหนียวแน่นและไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ สิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งสาเหตุที่ไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ และจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในที่สุด

4. มีอคติต่อกัน อคติที่เป็นความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละคนที่มีต่อบุคคลอื่นนั้น โดยพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่แล้วจะแสดงออกในพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือในทางลบ อคติดังกล่าวอาจเกิดจากความรู้สึกส่วนตัวหรือประสบการณ์ของบุคคลคนนั้น หรืออาจจะได้รับการบอกเล่าหรือการกระตุ้นจากบุคคลอื่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

5. ผลประโยชน์ขัดกัน ผลประโยชน์นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและมักเป็นปัญหาใหญ่ แก้ไขได้ยาก เพราะแต่ละฝ่ายต่างมุ่งหวังจะเอาประโยชน์ของตนโดยฝ่ายเดียว และไม่สามารถหาทางประนีประนอมผ่อนปรนกันได้แล้ว ความขัดแย้งนี้ก็จะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรง

Kurt Lewin (อ้างใน นิตยา ปริญญาโรจน์, 2538) เชื่อว่า พฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์แสดงออกมานั้น มีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ ตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และได้เสนอแบบพฤติกรรมขั้นมูลฐานของพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ไว้ 3 ประการคือ

1. เกิดจากสาเหตุ เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดจากสาเหตุ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุของสิ่งแวดล้อม หรือผลกรรมของมนุษย์

2. สิ่งเร้า เชื่อว่าการที่มนุษย์แสดงออกในพฤติกรรมไปในทางใดทางหนึ่ง จะเกิดจากสิ่งเร้า หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเกิดขึ้นจากสิ่งเร้าทำให้เกิดขึ้น

3. การเข้าสู่เป้าหมาย เชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมนั้น มาจากสาเหตุและสิ่งเร้าเท่านั้น และนำไปสู่เป้าหมายในสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อบรรเทาสิ่งเร้า และเมื่อเป็นเช่นนี้ก็สามารถที่จะลดความขัดแย้งลงได้ในที่สุด

อรุณ รักธรรม (2537) ได้นำเสนอวิธีการจัดการความขัดแย้ง โดยวิธีลดและระงับความขัดแย้งซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การจัดหาทรัพยากรเพิ่มขึ้น ความขัดแย้งเกิดขึ้นเพราะการที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรให้กับทุกกลุ่มบุคคลได้ ซึ่งอาจจะใช้วิธีการจัดหาทรัพยากรเพิ่มขึ้นจะระงับความขัดแย้งได้

2. ให้ข้อมูลที่เป็นไมตรีระหว่างกลุ่มคือ ในกลุ่มหรือชุมชนที่มีความขัดแย้งกัน เราจะนำข้อมูลที่เป็นไมตรีและข้อมูลที่ดีของแต่ละกลุ่มไปให้อีกกลุ่มหนึ่งได้รับรู้ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. เพิ่มความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มให้มากขึ้น กล่าวคือ การเพิ่มความสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้กลุ่มมีความใกล้ชิดคุ้นเคยกันมากขึ้น ทำให้ลดข้อสงสัยหรือไม่เกิดการระแวงซึ่งกันและกัน

4. การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง คือ พยายามที่จะหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่น อาจยุติการดำเนินการ การย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหา

5. การแลกเปลี่ยนทัศนะ ในการที่กลุ่มมีความขัดแย้งต่อกลุ่มอื่นๆ มากมายหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มอาจจะมองทรรศนะของกลุ่มตนเองเป็นหลักเท่านั้น ดังนั้นถ้ามีการแลกเปลี่ยนทัศนะ มีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิด มีการศึกษา ก็อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจกันได้ และสามารถปรับทัศนะคติและสามารถช่วยลดความขัดแย้งได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

6. การประนีประนอม คือ การที่ให้กลุ่มที่มีความขัดแย้งกันเปิดรับแนวคิด หรือยอมรับการตัดสินใจของบุคคลที่เข้ามาไกล่เกลี่ยเพื่อเกิดการประนีประนอม ทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นลดลงได้

7. การใช้อำนาจเป็นวิธีการนี้มีผู้ที่มีอำนาจที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป และสามารถใช้อำนาจบังคับกลุ่ม ได้ออกคำสั่งชี้ขาดลงไปเพื่อระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแต่วิธีการดังกล่าวอาจทำให้เกิดปัญหาที่รุนแรงมากกว่าเดิม ถ้าอีกฝ่ายไม่ได้รับ

8. การแก้ปัญหาร่วมกัน คือ การนำเอากลุ่มที่มีความขัดแย้งกันมาร่วมกันอภิปรายถึงปัญหา หรือหัวข้อความขัดแย้งที่เกิดการพิพาทซึ่งกันและกัน ซึ่งปัญหาระหว่างกลุ่มดังกล่าวสามารถที่จะถูกเปลี่ยนให้เกิดการแก้ปัญหาร่วมกันและหาข้อยุติซึ่งแต่ละฝ่ายเกิดการยอมรับ

Stephen P. Robbins (1983 อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2532) ได้เสนอวิธีการจัดการกับความขัดแย้งไว้ 3 รูปแบบคือ

1. วิธีการสร้างสิ่งเร้า เช่น

1) ให้มีที่ปรึกษาภายนอกเป็นบุคคลที่สามเพื่อมาช่วยในการขจัดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2) ให้ทั้งสองฝ่ายตกลงปรึกษาหารือกันเพื่อหาข้อยุติ

3) เลือกผู้จัดการที่เหมาะสมหรือเปลี่ยนแปลงผู้บริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์

2. วิธีลดความขัดแย้ง

1) จัดให้แต่ละกลุ่มได้เห็นถึงข้อดีของอีกกลุ่มหนึ่ง

2) ให้มีการเผชิญหน้ากันพบปะสังสรรค์ จัดงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3. วิธีให้เห็นผลความขัดแย้ง เช่น

1) การบังคับใช้อำนาจบังคับให้ทำตาม หรือการใช้เสียงส่วนใหญ่ใช้ระเบียบขององค์กรจัดการในความขัดแย้ง

2) ประนีประนอม ให้แต่ละกลุ่มอ่อนข้อเข้าหากัน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (2536) กล่าวว่า การจัดการความขัดแย้งของชุมชนนั้น ชุมชนต้องมีการปรับตัวและมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่หลากหลาย เช่น การใช้ประเพณีท้องถิ่น การเจรจาตกลงที่ไม่เป็นทางการเช่นการร้องเรียน เพราะเชื่อว่าชุมชนสามารถตัดสินปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยมีวิธีการดังนี้

1. การรวมตัวกันเคลื่อนไหวคัดค้านและต่อต้านมักใช้กับกรณีผู้มีอิทธิพลภายนอกที่ละเมิดทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมหรือการบังคับใช้กฎหมายของรัฐที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เป็นธรรม

2. การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

3. การประสานงานกับรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการแก้ไขปัญหาหรือค้านอำนาจผู้มีอิทธิพล

4. การต่อรองกับรัฐเพื่อรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง

5. ประสานงานกับองค์กรภายนอกอื่น ๆ เพื่อเพิ่มอำนาจแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง

สรุป ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ทุกสังคมและทุกชนชั้น สาเหตุการเกิดความขัดแย้งนั้น เกิดจากความไม่เป็นธรรมทางสังคม การเอารัดเอาเปรียบ การแบ่งปันและการสูญเสียผลประโยชน์ โครงสร้างของสังคม และการใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้อง รวมไปถึงค่านิยมของคนที่ต่างกันในชุมชน ส่วนการแก้ไขหรือจัดการความขัดแย้งนั้นสามารถที่จะกระทำได้ในหลายวิธีด้วยกันแต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจชุมชน

Dahrendorf, Raft (1978) (1978 อ้างใน ไชยยันต์ รัชชกูล, 2532) กล่าวว่า อำนาจหมายถึงความเป็นไปได้ที่ฝ่ายหนึ่งใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในฐานะที่จะทำตามความประสงค์ได้ เพราะฉะนั้นฝ่ายที่มีอำนาจคือ ฝ่ายที่สามารถทำให้ฝ่ายอื่นยอมให้กระทำเป็นไปตามความต้องการของฝ่ายตน ซึ่งมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องดังนี้

ขบวนการทางสังคมและความเคลื่อนไหวทางสังคม

สุวิทย์ รุ่งวิสัย (2542) ได้กล่าวว่า กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การที่คนจำนวนมากรวมตัวกัน เพื่อกระตุ้นและสร้างกระแสให้เกิดการรวมกลุ่มและการแสดงออก ในการสร้างภาพให้ฝ่ายตรงข้ามหวาดกลัว หรือเร่งเร้าให้บุคคลอื่นที่อยู่ภายนอกเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกระบวนการ รวมทั้งการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ภายใต้การเก็บกดโดยเป็นการกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลตามที่กลุ่มต้องการ ขบวนการทางสังคมเกิดขึ้น กระทำเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงทางสังคมในขณะนั้น ดังนั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงเป็นการรวมกลุ่มที่เกิดจากความรู้สึกสำนึกต่อความผูกพันของคนในสังคม

เงื่อนไขที่ทำให้ประชาชนรวมกลุ่ม

1. ภาวะที่ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ซึ่งเกิดจากสถานการณ์ที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2. ความกดดันทางอารมณ์ การจุดประทุอารมณ์ เหตุเนื่องจากการเลือกปฏิบัติและความไม่เป็นธรรมทางสังคม

3. ความเชื่อในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการปลุกเร้า การชี้นำที่เกิดจากการได้รับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างหรือความน่าเชื่อถือของข้อมูล จะทำให้ความเข้าใจที่แตกต่างกันไปของกลุ่มคนในสังคม

4. จุดประทุทางอารมณ์ เหตุเนื่องจากความไม่เป็นธรรมทางสังคมหรือเหตุผลที่สังคมไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ของสังคมได้ สิ่งเหล่านี้อาจเกิดจากการไร้บรรทัดฐานทางสังคม การละเมิดกฎหมาย หรือการละเมิดทางศีลธรรม ซึ่งเป็นผลทำให้การละเมิดสิทธิของผู้อื่นอาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินตามมา และรัฐก็ไม่สามารถเข้าไปจัดการแก้ไขอย่างเป็นธรรมกับเรื่องที่เกิดขึ้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนก็เกิดการรวมตัวขึ้นมา เพื่อเป็นพลังให้ฝ่ายที่กระทำผิดนั้นอยู่ในกรอบบรรทัดฐานของสังคม

ปัจจัยทางสังคมที่ก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดขึ้นเมื่อสภาวะสังคมเอื้ออำนวย ซึ่งประกอบด้วย

1. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปเกิดจากปัจจัยร่วมหลายประการและครอบคลุมในบริบทที่กว้าง เหตุผลนี้เกิดจากคนส่วนใหญ่จะเกิดความคิดใหม่ ๆ และมองว่าสังคมตนเองนั้นจะมีแนวทางการพัฒนาไปอย่างไร และสมาชิกควรจะได้รับการปฏิบัติอย่างไรจากรัฐ

2. ภาวะไร้ระเบียบทางสังคม เหตุเกิดเนื่องจากบรรทัดฐานของสังคมเดิมใช้การไม่ได้กับสภาวะปัจจุบันมีการละเมิดกฎหมาย ละเมิดระเบียบจารีตประเพณี ทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกว่าไม่มั่นใจ ไม่มั่นคง และมีความสับสน โดยมีความรู้สึกว่าไม่มีความสุข

3. ความไม่เป็นธรรมทางสังคม เช่น การไม่ได้รับการตอบสนองตามสิทธิที่พึงมี การไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือสถานภาพต่าง ๆ ในสังคมไม่มีความมั่นคง

4. โครงสร้างทางสังคมเอื้ออำนวย เช่นสถานต่าง ๆ ในชุมชนมีความรู้สึกที่ไม่พอใจในการกระทำของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือชุมชนมีความขัดแย้งกันอยู่แล้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ทุนทางสังคม

ประเวศ วะสี กล่าวว่า “ทุนทางสังคม” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พลังทางสังคม” คือ การที่คนมารวมกัน เอาความดีมารวมกัน เอาความรู้มารวมกัน สิ่งเหล่านี้เอามารวมกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาของชุมชนสังคมและสิ่งเหล่านี้ ถ้าในชุมชน สังคม มีความเข้าใจกันจะเกิดพลังทางสังคม

และจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้มาก และทุกอย่าง และ อเนก นาคะบุตร ได้ให้ทัศนะว่าโดยข้อเท็จจริงแล้ว ทุนทางสังคมนั้นเป็นคุณค่าเดิมที่สังคมไทยมีอยู่แล้ว เช่น การมีน้ำใจต่อกัน การแบ่งบันซึ่งกันและกัน ความเอื้ออาทรต่อกันการเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การรวมกลุ่มกัน สิ่งเหล่านี้เป็นพลังอำนาจที่สำคัญของสังคมในการที่จะขับเคลื่อนให้ชุมชนต่าง ๆ มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ รวมทั้ง อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวว่าในสมัยปัจจุบันทุนทางสังคม จะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นเพราะทุนทางสังคมมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคม การช่วยเสริมโอกาส และทางเลือกอันหลากหลายให้แก่สังคมด้วยการสนับสนุนให้กลุ่มชนต่าง ๆ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น พร้อมนำไปสู่การช่วยพิทักษ์สิทธิและนำสู่ทิศทางใหม่ ๆในการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตด้วย ทุนทางสังคมจึงเป็นพลังที่เคลื่อนไหวและสร้างสรรค์สังคมมากขึ้น (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2541)

ประชาสังคม

ประเวศ วะสี (2539 อ้างใน ธเนส ชาวนาทุ่ง, 2544) ได้ให้ความหมายว่า ประชาสังคมหมายถึง การที่กลุ่มของบุคคลในสังคม ที่ร่วมกันกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคม โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภาคเอกชน มีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นอาสาสมัคร มีความเป็นอิสระ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีวิสัยทัศน์ร่วมกันและตกลงร่วมกันในทางยุทธศาสตร์

พิทยา ว่องกุล (2541) ได้กล่าวเกี่ยวกับประชาสังคมว่า เป็นการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและสร้างความสำเร็จในการพัฒนาสังคมไทย เป็นการสร้างกระบวนการของชุมชน เพื่อระดมพลังปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้และการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับประเทศไทยนั้น นายแพทย์ประเวศ วะสี นำประชาสังคมมาประยุกต์ใช้ในขอบเขตที่กว้าง หมายถึงการนำเอาทุกองค์กร ทุกส่วนของสังคมไทยมารวมไว้เข้าด้วยกัน เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนเข้ามาเป็นภาคีร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาสังคม เมื่อความเป็นชุมชนเกิดขึ้นจะพบว่า 1) ชุมชนจะอยู่อาศัยดำเนินชีวิตกันอย่างเป็นสุข 2) ชุมชนจะมีประสิทธิภาพในการทำงานจะทำอะไรก็ง่าย จะแก้ไขปัญหาก็รวดเร็ว เนื่องจากประชาสังคมต้องอาศัยปัญญาของทุกคนในระบบ ยอมรับความสำคัญของทุกคน สังคมมีพลัง 3) มีการจัดการ การจัดการเป็นปัญญาชนิดหนึ่งที่ทรงพลัง สามารถจัดการสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ทำให้เป็นไปได้

สรุป จากแนวคิดการแสดงซึ่งอำนาจของชุมชนนั้น แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีวิธีการคิด มีภูมิปัญญา มีพลังในการจัดการและพัฒนาชุมชน สังคม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของตนเองได้ อำนาจเหล่านี้ถ้ามีการนำไปใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วนับว่ามีผลต่อการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตเป็นไปอย่างมีความสุขนั่นเอง

2.3 แนวคิดอำนาจกฎหมาย

กฎหมายเป็นกลไกหลักที่จะกำหนดกรอบกติกาของสังคม โดยกำหนดบทบาทของประชาชนเนื่องจากกฎหมายเป็นคำสั่งคำบัญชาของรัฐที่สั่งให้ราษฎรปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้นกฎหมายจึงเป็นฐานรองรับการใช้อำนาจรัฐที่สำคัญที่จะนำมาใช้บังคับให้มีประสิทธิผลต่อการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่าในความหมายของคำว่า การบังคับใช้กฎหมายนั้นแยกพิจารณาได้ 2 คำคือ การใช้กฎหมาย กับ การบังคับใช้ ซึ่งทั้ง 2 คำมีความหมายแตกต่างดังนี้คือ การใช้กฎหมายหมายถึง การนำกฎหมายมาใช้บังคับแก่ข้อเท็จจริงในกรณีเฉพาะเรื่อง ซึ่งอาจมีผู้ใช้แตกต่างกันหรือการนำตัวบทกฎหมายที่เป็นถ้อยคำที่อยู่ในหนังสือหรือในราชกิจจานุเบกษามาใช้บังคับให้เกิดผลบังคับตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้น ๆ ส่วนคำว่า บังคับใช้ นั้นหมายความว่าเอามาทำให้ศักดิ์สิทธิ์ เอามาทำให้สมจริงจากความแตกต่างของทั้ง 2 คำสามารถกล่าวได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นการกำหนดเวลาของกฎหมายที่ได้ตราไว้แล้วว่าจะมีผลการบังคับใช้เมื่อใด

หลักในการพิจารณาถึงการบังคับใช้กฎหมายต้องคำนึงถึง 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. เนื้อหาสาระของกฎหมายที่ต้องควบคุมไปถึงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายและมาตรการ วิธีการต่าง ๆที่กฎหมายนั้นจะนำมาใช้

2. องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดนั้นต้องคำนึงถึงความเกี่ยวพันระหว่างองค์กรในด้านการสอดประสานและความขัดแย้ง ความซ้ำซ้อนขององค์กร หน่วยงานหลักตามกฎหมายนั้น ๆ กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนในลักษณะของการมีสหสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

3. มาตรการการลงโทษ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้น ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

โครงสร้างของกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยปัจจุบัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ที่คำนึงถึงความร่อยหรอของปริมาณทรัพยากรและความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงควรดำเนินการป้องกันคุ้มครอง

และสงวนรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาและรวมไปถึงหลักการว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ก่อให้เกิดมลภาวะ สามารถวิเคราะห์โครงสร้างกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้คือ

1. แนวนโยบายแห่งรัฐว่าด้วยการพิทักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความตระหนักของนานาประเทศถึงภัยอันตรายของมนุษยชาติ ที่อาจจะเกิดจากปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบายและจัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความถูกต้องเหมาะสม และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) หมวด 5 มาตรา 79 กำหนดไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการควบคุมและกำจัดมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

2. กฎหมายว่าด้วยนโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2518 และได้พัฒนาปรับปรุงจนถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ 4 คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บท และเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการใช้อำนาจตามกฎหมายของรัฐในอันที่จะกำหนดนโยบายและวางแผน เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมให้สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันภาวะมลพิษและการกำหนด และการชดใช้ค่าทดแทนความเสียหายที่เกิดจากมลภาวะ

ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติหลายฉบับที่ได้ตราออกใช้บังคับที่สำคัญ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 หมวด 6 มาตรา 96 ระบุว่า แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิด หรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษ อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิตร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น จะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในกรณีพิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นว่านั้นเกิดจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

(1) เหตุสุดวิสัยหรือการสงคราม

(2) การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ

(3) การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเองหรือของบุคคลอื่น ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดตามวรรคหนึ่ง หมายความรวมถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นด้วยนั้น และพระบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หมวด 5 มาตรา 25 บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่มีเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงหรือผู้ที่ต้องประสบกับเหตุนั้นดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นเหตุรำคาญ

(1) แหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ หรือสถานที่อื่นใดซึ่งอยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสมของสิ่งที่มีการเททิ้งหรือสิ่งใดเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็น ละอองสารพิษหรือเป็นสิ่งที่น่าจะเป็นที่เพาะพันธุ์พาหะนำโรคหรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(2) อาคารอันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์ โรงงาน หรือสถานประกอบการใดที่ไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือการควบคุมสารเป็นพิษหรือมีแต่ไม่มีการควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษอย่างเพียงพอจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(3) การกระทำใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ การสั่นสะเทือน ฝุ่น ละออง เขม่า เถ้า หรือกรณีอื่นใดจนเป็นฯเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

4. กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5. กฎหมายเกี่ยวกับการวางแผนการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

สรุปได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายนั้นมีความเกี่ยวพันกับทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน ซึ่งในเนื้อความของกฎหมายนั้นมีอำนาจทั้งด้านอาญา แพ่งหรือรัฐศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน ดังนั้นในการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะให้สังคมดำเนินไปถึงจุดมุ่งหมายได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2.4 ผลกระทบจากมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรม

ผลกระทบจากมลภาวะเกิดจากสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศน์ที่มีการปนเปื้อนของมลสารหรือมลพิษจนเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต มนุษย์ พืช สัตว์ หรืออาจจะเกิดเป็นภาวะของสิ่งแวดล้อมที่ผิดจากธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เกิดจากการบริโภคธรรมชาติที่สูง หรือการใช้เทคโนโลยีที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมทำใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะประเภทที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้น เช่น น้ำ อากาศ เกิดมลภาวะเป็นพิษขึ้นได้ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาผลกระทบด้านมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรมได้ (สุธีลา ตุลยะเสถียร และคณะ, 2544) ดังนี้

1. มลภาวะทางอากาศ

มลภาวะทางอากาศที่มีผลต่อสุขภาพของคนและสัตว์ ทำลายพืชทำให้วัสดุเสียหาย มีผลต่อสภาพภูมิอากาศ ลดระยะการมองเห็น ทำให้เกิดเหตุรำคาญ

1) มลภาวะของอากาศที่มีต่อบรรยากาศ เช่น

- การลดระยะที่สามารถมองเห็นได้เนื่องจากฝุ่นละอองในบรรยากาศ
- ทำให้เกิดหมอกควันหรือบดบังแสงอาทิตย์
- ทำให้อุณหภูมิในบรรยากาศสูงขึ้น เนื่องจากปริมาณของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

- ทำให้เกิดสภาวะฝนกรด โดยปกตินำ้ฝน จะมีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เจือปนอยู่ตาธรรมชาติจึงทำให้มีสภาพเป็นกรด (PH ต่ำกว่า 5.6 จัดเป็นฝนกรด)

2) มลภาวะของอากาศที่มีต่อวัสดุต่าง ๆ

- สารมลภาวะทางอากาศทำให้วัสดุต่าง ๆ เสียหายได้ เกิดความสกปรก การสึกกร่อนหรือเกิดปฏิกิริยาเคมี ทำให้ผุกกร่อนได้ หรือทำให้เกิดความสกปรกแก่บ้านเรือน ของใช้ในครัวเรือน เสื้อผ้า

3) มลภาวะของอากาศที่มีผลต่อสุขภาพของคน สัตว์และพืช

- มลภาวะทางอากาศ มีผลต่อสุขภาพอนามัยของคนและสัตว์ โดยมลภาวะเข้าสู่ร่างกายได้จากระบบหายใจ ทำให้ปอดระคายเคือง ทำให้เกิดระบบทางเดินหายใจ หรือมีผลต่ออัตราการเจริญเติบโต สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุของโรคต่าง ๆ เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคมะเร็งปอด โรคหลอดเลือดแข็ง โรคหัวใจ มึนงง ไอเป็นเลือด และนอกจากนี้ยังส่งผลต่ออัตราการเจริญเติบโตของพืชด้วยเพราะอากาศเสียจะเป็นอันตรายต่อระบบการเจริญเติบโตของพืช

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2. มลภาวะทางน้ำ

ซึ่งเกิดจากการปนเปื้อนในน้ำทิ้งของโรงงานฯ เช่น

1) น้ำล้างวัตถุดิบ อุปกรณ์ต่าง ๆ สารเคมีหรือสิ่งสกปรก

2) น้ำหล่อเย็น คือน้ำทิ้งที่เกิดจากการระบายความร้อนในเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอุณหภูมิตั้งแต่ 40 - 60 องศาเซลเซียส

3) น้ำทิ้งที่เกิดจากขบวนการผลิต ซึ่งเป็นน้ำสกปรก มีอินทรีย์สาร เชื้อจุลินทรีย์ โลหะหนัก สารพิษต่าง ๆ และปริมาณน้ำทิ้ง

ปริมาณน้ำทิ้งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) น้ำเน่า เป็นน้ำที่มีปริมาณออกซิเจนในน้ำต่ำ มีสีดำคล้ำส่งกลิ่นเหม็น อันตรายต่อการบริโภคและการประมง แหล่งน้ำสูญเสียคุณค่าทางด้านการพักผ่อนหย่อนใจเพราะในน้ำมีสารอินทรีสารพัดอย่างถูกทิ้งลงสู่แหล่งน้ำ

2) น้ำเป็นพิษ เป็นน้ำที่มีสารเป็นพิษ เช่น สารประกอบปรอท ตะกั่ว สารหนู แคดเมี่ยม เจือปนอยู่ในน้ำและมีมากพอที่อาจจะเป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์และสัตว์

3) น้ำที่มีเชื้อโรคได้แก่น้ำที่เชื้อแบคทีเรีย ไวรัส เชื้อบิด เชื้อไข้ไทฟอยด์ ฯลฯ เจือปนอยู่

4) น้ำขุ่นข้น ได้แก่ น้ำที่มีตะกอนดินและทรายเจือปนอยู่จำนวนมากจะเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

5) น้ำร้อน ได้แก่ น้ำที่ได้รับการถ่ายเทความร้อนจากน้ำทิ้ง จนมีอุณหภูมิสูงกว่าที่ควรจะเป็นในธรรมชาติ ทำให้มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการแพร่พันธ์ของสัตว์น้ำและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

6) น้ำที่มีกัมมันตภาพรังสี ได้แก่ น้ำที่มีกัมมันตภาพรังสีเจือปนอยู่ในระดับเป็นอันตรายต่อมนุษย์

7) น้ำกร่อย ได้แก่ น้ำจืดที่เสื่อมคุณภาพ เนื่องจากการละลายของเกลือจากขบวนการผลิต

ผลกระทบจากมลภาวะทางน้ำสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1) ผลกระทบทางกายภาพ (Physical Pollution) เช่น มีสีจากสารแขวนลอย ขุ่นเพราะโคลนตม ตะกอนในน้ำ อุณหภูมิสูงอาจทำให้ออกซิเจนในน้ำลดน้อยลง หรือการซักล้าง

2) ผลกระทบทางชีวภาพ (Biological Pollution) เกิดจากน้ำสกปรก

3) ผลกระทบทางเคมี (Chemical Pollution) เพราะมีสารจำพวกอินทรีย์ อนินทรีย์ หรือสารปรอท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

สรุปสิ่งปนเปื้อนที่เป็นมลภาวะทางน้ำ ได้แก่

1) สารอินทรีย์ เช่น เศษผลไม้ ซากพืช

2) สารอนินทรีย์ เช่น สารเคมี เศษโลหะ ได้แก่ คลอไรด์ ซัลเฟอร์ แคลเซี่ยม แมกนีเซี่ยม อาจทำให้น้ำกระด้าง

3) ปริมาณของแข็ง เช่น ของแข็งที่ละลายในน้ำ และสารแขวนลอยในน้ำ ซึ่งอาจจะเป็นสารอินทรีย์หรืออนินทรีย์

4) สีและความขุ่น จากกระบวนการผลิตมีผลต่อขบวนการสังเคราะห์ของพืชน้ำ และการนำน้ำไปใช้ประโยชน์

5) กรด ด่าง ที่ใช้ในกระบวนการผลิต

6) สารที่ก่อให้เกิดฟอง สารซักฟอก

7) สารกำมันตรังสี สารเป็นพิษ

8) ความร้อน เช่นน้ำหล่อเย็น น้ำเสียจากโรงงาน ความร้อนจะเร่งปฏิกิริยาการใช้ออกซิเจนของจุลินทรีย์และลดระดับการละลายของออกซิเจนในน้ำ ทำให้น้ำมีกลิ่นเหม็น

9) จุลินทรีย์ โดยจุลินทรีย์จะใช้ออกซิเจนในการดำรงชีวิต อาจทำให้น้ำขาดออกซิเจน

3. มลภาวะทางดิน

ของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมมีหลายประเภท พิษภัยของของเสียจากโรงงานที่ปนเปื้อนมากับดินจึงแตกต่างกัน เช่น เกลือนินทรีย์ที่มีปริมาณมาก ๆ ทำให้ดินธรรมดากลายเป็นดินเค็มได้ กรดหรือด่างอาจทำให้ดินเป็นกรดหรือด่างจัดได้ หรือสารโลหะหนัก ได้แก่ สารปรอท แคดเมี่ยม ตะกั่ว

สรุป ผลกระทบของมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรมต่อชุมชนและส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนนั้น มีอยู่หลายด้านด้วยกัน เช่น น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ ดินเสื่อมสภาพ มลภาวะเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในชุมชนและถ้าไม่มีการจัดระบบในการจัดการมลภาวะที่เหมาะสมแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ในที่สุด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2.5 แนวคิดการจัดการมลภาวะ

อำนาจ เจริญศิลป์ (2543) กล่าวว่า เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนและไม่เป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไปแล้ว การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องเร่งดำเนินการฟื้นฟูดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชนบทและในเมือง โดยสนับสนุนให้ชุมชน และองค์กร ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากยิ่งขึ้นด้วยการระมัดระวังการใช้ประโยชน์ ให้เป็นไปโดยไม่ให้กระทบถึงสมดุลย์ของสภาพแวดล้อม รวมทั้งการรวมเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการควบคุม ดูแลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บภาษีสินค้าก่อให้เกิดมลพิษเพื่อให้ประชาชนใช้สินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการด้านมลภาวะว่า จากประสบการณ์ของโลกตะวันตกที่การควบคุมมลภาวะไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางเอาไว้นั้นเกิดจากการประสบปัญหาด้านการเงินในการจัดการมลภาวะ และปัญหาความยุ่งยากทางเศรษฐกิจเพราะฉะนั้นถ้ามีการออกกฎระเบียบข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อมที่มากเกินไปแล้ว อาจจะส่งผลต่อการปฏิบัติ ซึ่งอาจไม่ได้รับความร่วมมือหรือการยอมรับจากผู้ปฏิบัติมากนัก ดังนั้น สำหรับการดำเนินการในประเทศไทย ในการวางนโยบายสิ่งแวดล้อมไม่ว่าเรื่องใดก็ตามจะต้องนึกถึงขั้นพื้นฐาน 4 ข้อคือ

1. หลักความยั่งยืน (Sustainability Principle) หลักการนี้บ่งบอกว่าทรัพยากรทุกชนิดควรจะมีการใช้กันในลักษณะที่ไม่ละเลยความต้องการของชนรุ่นในอนาคต ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จะต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและต้องมีวิธีที่จะป้องกันไม่ให้มีการใช้ทรัพยากรเพื่อคนรุ่นปัจจุบันจนหมดสิ้นด้วย

2. หลักการต้นทุนแบบเต็มที่ (Full-Cost Principle) หลักการนี้บ่งบอกว่าผู้ใช้ทรัพยากรทางสิ่งแวดล้อมทุกคนจะต้องจ่ายต้นทุนของทรัพยากรนี้อย่างเต็มที่ เช่น ปัญหามลภาวะผู้ใช้สิ่งแวดล้อมจะต้องจ่ายสำหรับการป้องกันมลภาวะที่กำหนดโดยกฎหมายและต้องจ่ายเพื่อชดใช้การเสียหายทางสิ่งแวดล้อม และถ้าใครได้รับบาดเจ็บหรือสุขภาพถูกทำลาย ผู้ก่อมลภาวะก็จะต้องชดใช้ด้วยเช่นกัน

3. หลักการต้นทุน - ประสิทธิผล (Cost-Effectiveness Principle) การวางนโยบายนั้นต้นทุนจะต้องสอดคล้องกับประสิทธิผลของงาน ทั้งนี้เพื่อการประหยัดพลังงาน

4. หลักการกรรมสิทธิ์ (Property Rights Principle) ความไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและมลภาวะส่วนหนึ่ง เกิดจากระบบกรรมสิทธิ์บางอย่างที่จูงใจในการใช้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ทรัพยากรมาก และมีแนวโน้มทำลายสิ่งแวดล้อมจากหลักการบ่งบอกได้ว่า ชุมชนควรมีสิทธิครอบครอง ควบคุมสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการผลิตในภาคอนาคตต่อไปว่า ควรจะมีการปฏิวัติทางเทคโนโลยีการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะต้นตอแหล่งการเกิดมลภาวะที่ผ่านมานั้น เกิดจากเทคโนโลยีการผลิตและนโยบายด้านพลังงานจะต้องดำเนินการผลิตในแนวทางการประหยัดพลังงาน เป็นที่รู้กันว่าการผลิตและการใช้พลังงานนั้นมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านมลภาวะมากมาย เช่น ฝนกรด มลภาวะในแหล่งน้ำใต้ดิน ความเสื่อมของดิน การเปลี่ยนแปลงของอากาศ เป็นต้น เพราะนั้นการแก้ไขคือต้องมีการกำหนดนโยบายกำหนดราคาของพลังงานที่เหมาะสมจะต้องสร้างหลักการที่สะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนที่แท้จริง “บิล คลินตัน อดีตประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกา เสนอให้มีการเก็บภาษีพลังงาน ต่อการใช้พลังงานประเภทต่าง ๆ แตกต่างกันไป ประเภทที่มีผลร้ายต่อสิ่งแวดล้อมสูง จะถูกเก็บภาษีในอัตราที่สูง” รวมทั้ง พนัส ทัศนียานนท์ (2528) ได้เสนอมาตรการในการจัดการมลภาวะดังนี้

1. การควบคุมโดยตรง (Direct Control) หมายถึงการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมาย เช่น มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม มาตรฐานการปล่อยอากาศเสีย น้ำทิ้งจากโรงงาน

2. การเก็บภาษี (Taxation) หมายถึง การพยายามใช้ระบบภาษีเข้ามาช่วยในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น เก็บผู้ใช้ทรัพยากร (ผู้ปล่อยของเสีย) ผู้ผลิต(เก็บภาษีจากการใช้วัตถุดิบที่ก่อให้เกิดมลภาวะในอัตราที่สูงกว่าการใช้วัตถุดิบที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ) และผู้บริโภค (เก็บภาษีผู้บริโภคสิ่งที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ในอัตราที่สูง)

3. การจ่ายเงินอุดหนุน (Subsidies) หมายถึง การที่รัฐจ่ายเงินอุดหนุนแก่เอกชนเพื่อช่วยลดภาวะการลงทุนของผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการป้องกันมลภาวะ เช่น การใช้มาตรการจูงใจด้านภาษีอากร ด้วยการพิจารณาส่วนลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์สำหรับการควบคุมมลภาวะ

4. การเก็บค่าธรรมเนียม (Pollution Charge) หมายถึง การเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ก่อมลภาวะตามสัดส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ จิตรารัตนี โพธิมามกะ (2542) ได้สรุปการจัดการมลภาวะดังนี้

1) วางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศ
2) ตรากฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ
3) กำหนดมาตรฐานมลพิษและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม
4) เปลี่ยนกระบวนการผลิตใช้เทคโนโลยีที่สะอาด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมและได้รับการคุ้มครองจากมลภาวะ

6) ส่งเสริมการประหยัดพลังงาน

7) จัดตั้งองค์กรต่าง ๆให้มีหน้าที่ควบคุมดูแลและลงโทษตามกฎหมาย

8) จัดวางผังเมืองเพื่อจัดเขตควบคุมมลพิษ

9) นำมวลสารหรือวัสดุกลับมาใช้ใหม่

10) ลดการใช้สารพิษสารเคมี ปลูกฝังค่านิยมในการใช้ของจากธรรมชาติย่อยสลายได้ง่าย

11) การให้ความเสมอภาคต่อประชาชนทุกคนในการรับรู้ข่าวสารและการคุ้มครองด้านมลพิษ

สรุป ในการจัดการแก้ไขปัญหาด้านมลภาวะนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนผู้ผลิต ประชาชนผู้บริโภคสินค้าหรือผู้ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการฯ หรือการให้อำนาจสิทธิแก่ชุมชนในจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเอง ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤษณะ พินิจ (2539) ได้ศึกษาชนชั้นนำท้องถิ่นกับการประนอมข้อพิพาทในหมู่บ้าน พบว่าชนชั้นนำในหมู่บ้านจะใช้วิธีประนีประนอมในการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาท ชนชั้นนำในที่นี้ หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน และในการจัดการข้อพิพาทในหมู่บ้านนั้นควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทในหมู่บ้าน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2543) ได้สรุปไว้ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจและประชาชนท้องถิ่น จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาความขัดแย้งคือ การให้ชุมชนท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการจัดการและควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ได้กล่าวเสริมว่า ชุมชนนั้นสามารถร้องเรียน ประท้วงหรือมีส่วนร่วมเพื่อสิทธิในการมีแหล่งน้ำที่ปลอดภัยเนื่องจากแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต และเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องแสดงความรับผิดชอบ ยกตัวอย่างถึงการเกิดกรณีร้องเรียนของประชาชนจังหวัดลำพูน ที่อาศัยอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมลำพูนและลำน้ำแม่กวงซึ่งได้มีการตื่นตัวในปัญหามลพิษทางน้ำก่อนน้ำ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

น่าเสีย อันเนื่องมาจากน้ำทิ้งที่ปล่อยจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมไม่ได้มาตรฐานทำให้ประชาชนเกิดโรคภัยไข้เจ็บและมีกลิ่นเหม็นรบกวน จนประชาชนและองค์กรในชุมชน ต้องยื่นหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นและส่วนกลางให้เข้ามาแก้ไข สรุปได้ว่า นอกจากเรื่องของสิทธิในการใช้น้ำและการจัดสรรน้ำโดยต้องเป็นหน้าที่ของชุมชนแล้ว ควรเน้นให้ชุมชนรับทราบถึงสิทธิในการมีน้ำใช้ที่สะอาดและปราศจากมลพิษหรือในอีกทางหนึ่งคือชุมชนควรมีสิทธิที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง

มลวิภา ศิริโหราชัย (2542) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการรวมพลังของชุมชนท้องถิ่นเพื่อคัดค้านการกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบ ในชุมชน บ้านเกษตรใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สาเหตุที่ชาวบ้านในชุมชนซึ่งเป็นประชาชนธรรมดาหรือการรวมกลุ่มของบุคคลเหล่านี้นั้นเพื่อตอบโต้กับปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายจนต้องมีการร่วมมือกันหลายกลุ่ม หลายชนชั้น ร่วมกันแก้ไขปัญหาเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อบุคคลหลายกลุ่มในชุมชน จึงต้องรวมพลังกันเคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยตนเองทั้งนี้เนื่องจากไม่เชื่อในกลไกของรัฐ ไม่เชื่อในความศรัทธาในความสามารถและความจริงใจจากรัฐ และไม่เชื่อในตังแทนระบบการเมือง

ศักดิ์ชัย ศรีรัตนวุฑฒิ (2539) ได้ศึกษาการต่อต้านโครงการสร้างโรงงานไฟฟ้าพลังความร้อนของผู้นำชุมชนลำพูนพบว่าที่ชุมชนต่อต้านนั้น มีสาเหตุมาจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อลูกหลานของพวกเขา และความไม่เป็นธรรมของการได้รับผลประโยชน์จากโรงงานที่จะก่อสร้างขึ้น

เจริญชัย แย้มแขไข (2543) ได้ศึกษาผลประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์จากการใช้เทคโนโลยีที่สะอาด จากการศึกษาพบว่าการใช้เทคโนโลยีที่สะอาด โดยใช้กลยุทธ์การสร้างความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม การสร้างแรงจูงใจกับผู้ส่งวัตถุดิบเพื่อต้องการลดการปนเปื้อนรวมทั้งการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่มีมาตรฐานในกำจัดน้ำเสียหลังกระบวนการผลิตพบว่า น้ำเสียมีคุณภาพดีขึ้นและไม่ต้องใช้เวลาในการบำบัดมาก ส่งผลต่อการประหยัดต้นทุนในการผลิต

กริ่มกมล มหัทธนวิศัลย์ (2543) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งในป่าชุมชนของชาวปกาเกอญอ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาพบว่าภายใต้บริบทที่รัฐและการตลาดที่กำลังขยายตัว ทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องการจัดการป่าชุมชนขึ้นนั้น ชุมชนสามารถจัดการความขัดแย้งในการจัดการป่าชุมชนได้ โดยใช้จารีตประเพณีท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องมีการปรับตัวและรวมกลุ่มกัน เพื่อดำเนินการต่อรองกับอำนาจรัฐและอิทธิพลของตลาดพร้อมกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ในที่สุด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

วันเพ็ญ สุรฤกษ์ (2523) ได้ศึกษา ปัญหาและข้อขัดแย้งในการจัดการเรื่องน้ำและการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในไร่นาของระบบชลประทานหลวงและชลประทานราษฎร์ในภาคเหนือ พบว่า ความสลับซับซ้อนของการจัดองค์กรในหน่วยงานบริหารจัดการ และขาดประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในการประสานงาน ประชาสัมพันธ์และการให้ความยุติธรรมในการจัดสรรแบ่งปันน้ำ ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น เหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการจัดน้ำอยู่เสมอ และในทางตรงกันข้ามกับระบบชลประทานราษฎร์ เป็นระบบที่ชาวบ้านผู้ใช้น้ำร่วมกัน และจัดทำระบบชลประทานขึ้นมาเอง มีการจัดองค์กรบริหารอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนการมีประสิทธิภาพในการบริหารของคณะกรรมการเหมือนฝายทั้งด้านประชาสัมพันธ์ ติดต่อประสานงานความเอาใจใส่และมีความยุติธรรมภายใต้กฎระเบียบที่ชุมชนท้องถิ่นจะเกิดความขัดแย้งน้อยในการจัดสรรทรัพยากร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจากมลภาวะของชุมชนนั้นมีอยู่หลายกลไกและหลายวิธีการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อการแก้ปัญหา การใช้อำนาจกฎหมาย หรือการประนีประนอม การปรองดองและการหลีกเลี่ยงปัญหา โดยการใช้เทคโนโลยีที่สะอาดพร้อมกับให้ชุมชนเข้ามามีร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม สามารถที่จะจัดการความขัดแย้งของชุมชนได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved